

Десет години пропорционално данъчно облагане в България

Време за равносметка

ПЛАМЕН ДИМИТРОВ / ЛЮБОСЛАВ КОСТОВ

София, 2018

- Въвеждането на плосък данък без необлагаем минимум облагодателства високодоходните групи, като им предостави допълнителен ресурс от лични доходи и на практика отмени традиционното за Европейския съюз задължение на заможните слоеве да поемат по-висок дял в държавния бюджет, с което да подпомагат сектора на публичните услуги и социалните разходи на държавата.
- Делът на преките данъци като източник на постъпления в държавния бюджет се намали, а се увеличиха тежестите по линия на косвените данъци. Подобна схема на вторично разпределение е във вреда на данъкоплатците от обедняващата средна класа, работещите бедни и уязвимите групи. Плоският данък задълбочи неравенствата и от „очакван стимул“ той се превърна в „спирачка на пазарната конкуренция и растежа“.
- Въвеждането на плосък данък е в дисонанс с практиките и препоръките на международните финансови институции и ЕК за антикризисни стратегии. Международният валутен фонд още през 2006-2007 г. призна, че експериментът „плосък данък“ се е провалил и препоръча внимателно връщане към прогресивна скала.
- Промяната в данъчната система би предизвикала процес на още по-ускорена конвергенция на българските заплати към средноевропейските и би направило българския бизнес много по-конкурентоспособен на международните пазари.

Съдържание	
1. Увод	2
2. Международен контекст: сравнителен анализ между България и останалия свят	3
3. Анализ на плоския данък в България	4
3.1 По отношение на приходите от преки данъци	5
3.2 По отношение на инвестиционната активност	5
3.3 По отношение на сивата икономика	7
3.4 По отношение на неравенствата	8
4. Общи заключения	11
5. Предложения на КНСБ	12
Литература	14
Приложения	15

1. Увод

По дефиниция, целта на всяка една данъчна система е да оптимизира функцията на общественото благосъстояние, което да позволява максимално ефективно преразпределяне на средства в публичното пространство и провеждането на една устойчива социална политика от правителствата. Същевременно данъците са икономически инструмент и средство за влияние върху реалния сектор от страна на държавата в определена, желана посока. Следователно, за да се даде обективна оценка на данъчната система в която и да е държава, първо трябва да се анализира икономическият и социален ефект, който се е целял при въвеждането на тази система. Ако данъчната система трябва да предразполага гражданите към потребление, а частния бизнес към инвестиране, то постигането на синтез между работодателските интереси и интересите на работниците и служителите по отношение на тяхното облагане е от ключово значение.

Настоящото изследване оценява ефектите от въведения плосък данък в България през 2008 г. досега. **Темата е актуална поради две причини.**

На първо място, липсват задълбочени и обхватни анализи на икономическите и социалните ефекти от промяната на данъчната система в България след 2008 г. Не са налични и сериозни правителствени документи, които да представят ясна равностметка между цели и резултати на проведената данъчна реформа. Това поражда съмнения относно ефективността на плоския данък, както в краткосрочен, така и в дългосрочен период.

На второ място, през настоящата година се навършват десет години от въвеждането на плоския данък. Моментът е подходящ да се очертаят основни тенденции, да се установят определени закономерности и да се направят съответните политически изводи. Десет години са достатъчно дълъг период, за да се даде обективна оценка на случилото се в публичните финанси и каква роля е изиграл плоският данък. На база на направените изво-

ди от този десетгодишен период, би следвало да се дебатират и конкретни предложения за целесъобразни промени.

От тук могат да се дефинират няколко задачи:

- 1) Преглед на теоретичната и емпиричната литература върху плоския данък и извеждането на общовалидни основни допускания;
- 2) Представяне на международния контекст и сравнителен анализ на ситуацията в България спрямо останалите страни от ЕС28, ЦИЕ и други интеграционни общности;
- 3) Събиране на данни за дескриптивен анализ;
- 4) Анализ на плоския данък като част от Държавния бюджет;
- 5) Анализ на плоския данък като ефект върху сивата икономика, инвестициите, неравенствата, икономическия растеж и спестяванията на домакинствата;
- 6) Анализ на останалите основни данъци (ДДЮЛ и ДДС) в контекста на плоския данък;
- 7) Формулиране на основни изводи и препоръки за промяна на фискалната политика.

Обект на настоящото изследване е плоският данък, а като **предмет** се явява влиянието на плоския данък върху икономическата конюнктура и социалната стратификация в България. В **методологически план** са използвани следните методи: анализ, синтез, дескриптивен анализ, индукция и дедукция. В **структурен план** анализът се състои от увод, две глави, заключение и библиографска справка. В **Първа глава** се описва международният контекст на плоския данък и се прави сравнителен анализ на настоящата данъчна система в България с тези в други държави от региона и света. В **Втора глава** е представена конкретната ситуация в България, като е направен анализ на социално-икономическите трансформации в периода след 2008 г. Освен това, в тази глава

е разгледана също структурата на публичните финанси и тяхната промяна през годините. Заключение то фокусира върху основните изводи от анализа и като тяхна функция - върху конкретни препоръки за подобрене на съществуващата пропорционална данъчна система в страната.

2. Международен контекст: сравнителен анализ между България и останалия свят

Краткият исторически преглед показва, че прогресивното облагане има значително по-дълга история от пропорционалното облагане. Прогресивното облагане е защитавано дълги години, първоначално с политически цели, за да се установи чрез облагането правилното разпределение на богатствата между населението. Такива са например схващанията на представителите на френската революция (1789 г. – Якобинците). За тях данъците не са средство за снабдяване на държавното съкровище с приходи, а средство за равното разпределение на богатствата. В голяма степен това може да се каже и за демократичните политически течения през целия XIX век. Свързането на прогресивното облагане с такива социално-политически цели и процеси се явява една от най-големите пречки за чисто икономическото разглеждане на въпроса за прогресията и нейното възприемане от всички народи като данъчно законодателство. Икономическата теория и практика показват, че както прогресивното облагане, така и пропорционалното, имат своите предимства и недостатъци.

Идеята за пропорционалното данъчно облагане или т.нар. идея за „плосък“ данък няма дълга историческа подкрепа. Това допускане навлиза в икономическата политика и литература едва в началото на 80-те години. Следователно, въвеждането на пропорционалното облагане в много държави по света съвпада като процес с технологичните промени, глобализацията и развитието на световните интеграционни процеси (ЕС, АСЕАН, НАФТА и т.н.). Автори на идеята за плоския данък са двама

икономисти - Робърт Хал и Алвин Рабушка, като първоначално тя е популяризирана от в-к „Уолстрийт джърнал“. Противниците на плоския данък твърдят, че пропорционалното облагане е рожба на съвременния капитализъм, защото съвпада във времето като възникване, осъзнаване и развитие, именно с него. Привържениците пък защитават тезата, че това е по-справедливото облагане и носи повече приходи в държавния бюджет. Не са малко икономистите обаче, според които плоският данък съществено ограничава възможността на правителствата да провеждат ефективни политики в социалната сфера.

Ако погледнем към различните страни по света - какво облагане прилагат и, като цяло, коя парадигма е преобладаващата, ще установим, че в най-развитите икономики по света действащото данъчно законодателство е с прогресивен характер. Става въпрос за икономики, като тези на Австралия, Австрия, Белгия, Бразилия, Канада, Китай, Дания, Финландия, Франция, Германия, Индонезия, Италия, Нидерландия, Норвегия, Южна Корея, Испания, Швеция, Турция, Великобритания, САЩ и др. На този фон, едва в България, Украйна, Румъния, Македония, Естония и Латвия е налице плосък данък. От налични данни за 143 икономики по света се оказва, че само посочените 6 държави (всички те с невисока степен на икономическо развитие, в това число и България) прилагат този вид пропорционално данъчно облагане.

Друга важна характеристика на данъчните системи по света е, че **в 66 страни от общо 143, за които статистиката предоставя информация, съществува необлагаем минимум**. Една част от тези 66 страни са с ниска степен на развитие и се намират в Африка и Южна Америка, но друга голяма част от тях са с високоразвити икономики, като Австралия, Австрия, Бразилия, Китай, Франция, Исландия, Индия, Малта, Норвегия, Полша, Филипините, Катар, Сингапур, Словакия, Швейцария, ОАЕ и САЩ в определени щати.

От сравнението на данъчните системи в 40 от общо 50 европейски страни (*Приложение 3 на*

настоящото изследване) могат да се направят следните констатации, конкретно в рамките на Европа:

* Само в 6 страни, включително и България, съществува пропорционална система на облагане. Всички останали 34 държави използват прогресивна скала или смесен тип на облагане. Следователно, всички страни, които прилагат плосък данък по света, се намират в Европа.

* В 11 от разгледаните 40 европейски държави съществува необлагаем минимум, вкл. в такива с развити икономики, като Франция, Австрия, Норвегия и Испания.

* Въпреки че България притежава един от най-ниските корпоративни данъци върху печалбата в Европа, това не се отразява благоприятно както на вътрешните инвестиции, така и на преките чуждестранни инвестиции. През последните 10 години те постепенно намаляват и се установяват на нива значително по-ниски от тези преди 2008 г.

3. Анализ на плоския данък в България

Защо е важна фискалната политика за България?

От теоретична гледна точка, инвестирането в определен регион зависи от нетната настояща стойност на инвестицията и вътрешната норма на възвращаемост, която тя гарантира. Ако вътрешната норма на възвращаемост е по-голяма от единица, то тогава инвестицията е оправдана. Тези величини до голяма степен зависят от равнището на лихвените проценти, състоянието на съответната валута, политиката на централната банка и условията по кредитиране.

Инвестиционният мултипликатор при паричния инструментариум е много по-висок отколкото при фискалния в лицето на данъците и правителствените разходи. **България обаче няма собствена парична политика**, затова и фискалната политика е **единствената алтернатива** на несъвършенствата на пазарната

икономика в случая. Точно затова трябва много внимателно да се подхожда към данъчната система, защото тя е основен съставен компонент на фискалния инструментариум.

Както бе отбелязано вече, България попада в страните с най-ниски данъчни ставки в ЕС28, както по отношение на данъка върху доходите на физическите лица (ДДФЛ), така и на юридическите лица (ДДЮЛ), или наричан още корпоративен данък. Безсмислен остава спорът, това лява ли е или дясна политика. Само ще споменем, че сред българската икономическа мисъл и двете тези се лансират – дясна, „защото се намаляват данъците“; лява, „защото се прилага еднакъв, справедлив критерий“. По-важното в случая е, че страната бе подложена на експериментална „фискална иновация“ с известни предположения, но и твърде противоречиви резултати, които поставят под съмнение целесъобразността ѝ. Политическият риск беше заложен още в самия генезис на въвеждане на плоския данък през 2008 г.

Въвеждането на определен вид данъчно облагане зависи от състоянието на т.нар. „крива на Лафер¹“. Важно е да се спомене, че идеята на Лафер е развита и поддържана от много икономисти, и преди, и след него (Александър Хамилтън, Фредерик Бастиа, Джон Мейнард Кейнс и др.). Тази идея най-общо постулира, че увеличаването на данъчните ставки ще продължи дотогава, докато приходите от данъци нарастват, макар и намаляващо. Това е фундаментална постановка в икономиката и нейното пренебрегване води до негативи за цялото общество. Емпиричната информация в случая обаче показва, че данъчните приходи в периода след 2008 г. намаляват като процент от БВП. **Това означава, че един от основните икономически постулати за ефективност на фискалната политика е пренебрегнат.**

Вярно е, че данъчните ставки върху корпоративните приходи намаляват съществено през последните години, както в България, така и в

1. Тя изразява зависимостта между увеличаването на данъчната тежест и сумата на данъчните постъпления.

ЕС. Твърди се, че това се компенсира от мерки, насочени към разширяване на данъчната основа. Доколко ефективна е една ставка, зависи до голяма степен от средната ефективна данъчна ставка и пределната такава. Обикновено те са по-ниски, но въпреки това и те бележат спад в процеса на либерализация на икономиката ни, в съответствие с европейските тенденции в тази сфера. В дългосрочен период регресивното реструктуриране на данъчната система може да доведе до намаляване на приходите в държавния бюджет. На практика това вече се случва. Главният въпрос е алтернативната цена на загубените приходи от по-ниските ставки да бъде по-висока. Това означава по-голям дял от печалбата да бъде използван за реинвестиране, за привличането на повече ПЧИ като процент от БВП.

До какво всъщност доведе въвеждането на плосък данък?

Основната цел на въведеното пропорционално данъчно облагане в България през 2008 г. беше да спомогне за намаляване дела на неформалната икономика и да увеличи данъчните приходи заради очакваното разширение на данъчната основа. Освен това, по косвен път се целеше увеличение на ПЧИ в България и на вътрешната инвестиционна активност. **Десет години по-късно емпиричните данни отхвърлят това първоначално твърдение.**

По-ниските данъчни ставки не изпълниха прогнозите, направени през 2008 г. за няколко основни индикатора: 1) Приходите от преки данъци в Държавния бюджет, 2) Намаление на дела на сивата икономика, 3) Голямо нарастване на ПЧИ и 4) Намаление на неравенствата сред българите.

3.1 По отношение на приходите от преки данъци

Приходите от ДДФЮЛ нарастват минимално като абсолютна сума през последните десет години, най-вече дължащо се на поредицата от повишения на минималната работна заплата и минималните осигурителни прагове. В периода след 2008 г. постепенно намаляват от

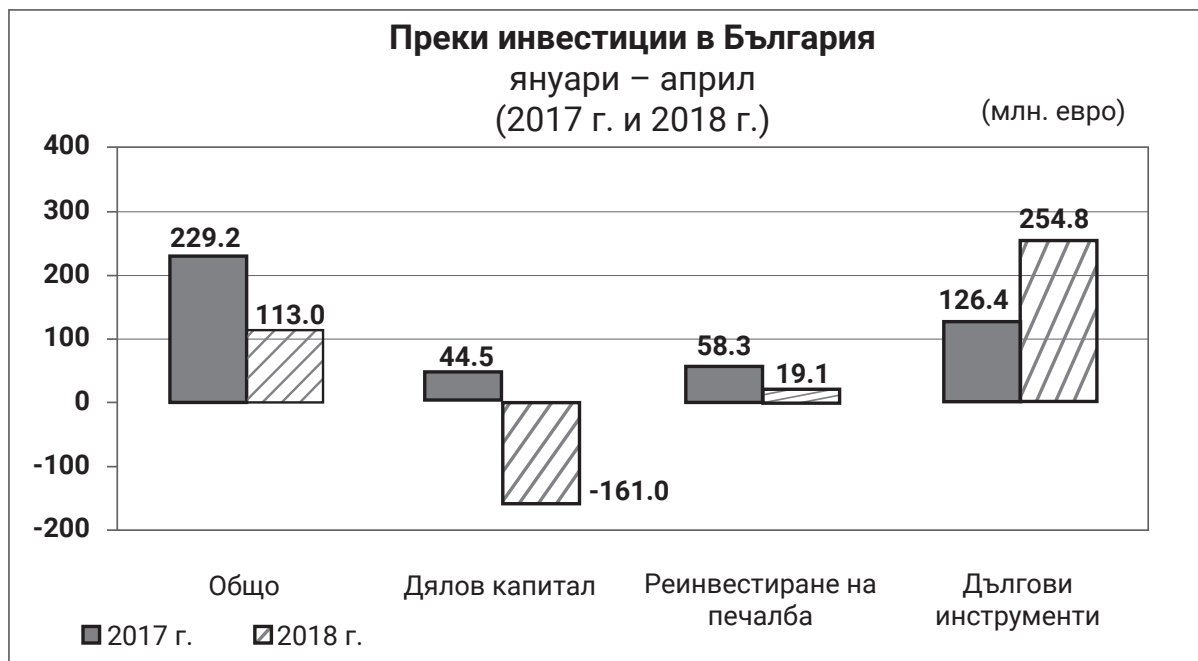
средно за целия период 7.3% от БВП до 5.0% и то в годините на висок икономически растеж, нарастваща заетост и стопанска активност. В периода 2007-2018 г. стойност на ДДФЛ като дял от БВП се повишава от 5% до 5.7% през 2008 г., след което рязко се понижава до под 5%, каквато се запазва и до днес. Приходите от корпоративен данък върху печалбата също се понижиха като дял от съвкупния БВП на страната ни след 2008 г. На първо място, не бе направен сериозен икономически анализ, който да покаже как ще се измени размерът на структурата на данъците в самия държавен бюджет. На второ място, вследствие от този пропуск се създаде ситуация в която приходите от косвени данъци нарастват като дял за сметка на преките такива. Погледнато в структурата на самите преки данъци пък, ясно се вижда че делът на приходите от корпоративния данък печалба като процент намалява. В момента приходите от ДДФЛ са повече в държавния бюджет, отколкото тези от ДДЮЛ. Подобно съотношение не се забелязваше преди въвеждането на плоския данък. Кратка справка² показва, че приходите от ДДЮЛ през 2017 г. са в размер на едва 6% от общите приходи, докато тези от ДДФЛ достигат 9%. За сравнение, 9 години по-рано стойностите на приходите от двата основни преки данъка са съвсем различни. През 2008 г. приходите в държавния бюджет от ДДЮЛ са представлявали 8,2% от всички приходи, докато приходите от ДДФЛ са заемали 7,2%. Тази тенденция е предпоставка от една страна за прехвърлянето на по-голяма данъчна тежест към домакинствата за сметка на бизнеса, но и сериозно препятствие пред необходимостта от предлагането на качествени публични услуги.

3.2 По отношение на инвестиционната активност

Към днешна дата инвестициите остават твърде ниски, насочени основно в преработващата промишленост и рядко в структуроопределящи отрасли с висока добавена стойност.

2. Отчет за изпълнението на Държавен бюджет 2017, Министерство на финансите

Таблица 1: Преки инвестиции в България в периода януари-април 2017 г. и януари-април 2018 г.

Източник: БНБ

Видно от **Таблица 1**, инвестициите продължават да намаляват и през първите четири месеца на 2018 г. спрямо аналогичния период на 2017 г. Нещо повече, реинвестираната печалба спада повече от 2 пъти, докато в същото време дълговите инструменти се увеличават. Активността на частния сектор не е на нивото, което данъчната система позволяваше през последните 10 години. Най-общо казано, инвестиционните показатели говорят точно обратното на това, което предполагаше плоският данък при неговото въвеждане десет години по-рано. България изостава с привличането на преки чуждестранни инвестиции като дял от БВП в сравнение със средното за ЕС ниво.

Таблица 2: Преки чуждестранни инвестиции в България 2010 – 2017 г.

Година	Общо (млн. евро)	Изменение	% от БВП	БВП (млн. евро)
2010	1169,70		1,56	74771
2011	1476,30	26,21	1,83	80759
2012	1320,90	-10,53	1,61	82040
2013	1383,70	4,75	1,68	82166
2014	1160,90	-16,10	1,39	83634
2015	2475,90	113,27	2,80	88571
2016	1079,70	-56,39	1,15	94130
2017	950,10	-12,00	0,96	98631

Източник: БНБ

ПЧИ намаляват непрекъснато в периода 2010 – 2017 г. като абсолютна сума и достигат през 2017 г. равнище по-ниско от 1 млрд. евро (виж **Таблица 2**). Освен това, те намаляват и като дял от БВП³.

3. В зависимост от начина на представяне на БВП (по текущи цени, по постоянни цени) и измерване (разходен подход, доходен подход или производствен подход) тези проценти са различни, но тенденцията е към тяхното понижение всяка следваща година

Ситуацията е сходна и при общите инвестиции за страната като елемент на БВП. През 2017 г. преките инвестиции в България се понижават до 19,1% от БВП. Подобно ниво страната ни е регистрирала последно през 2002 г. През 2015 г. и 2016 г. те са били в размер на 21% от БВП, след което поетапно започват отново да намаляват (Евростат). Любопитен факт е, че пикът на инвестиции в България като дял от БВП е бил именно през 2008 г., точно преди да бъде въведен плоският данък за бизнеса. Тогава размерът на инвестициите е бил 33% от БВП.

Освен това, от съществено значение е, че мултипликаторът на трансферните плащания има двойно по-висок ефект, отколкото данъчния мултипликатор върху бизнеса (това е доказано и теоретично и емпирично през годините⁴). Следователно, данъчният инструментариум за стимулиране на бизнеса би трябвало да се избягва за сметка на трансферния. Практиката показва, че инвеститорите са много по-заинтересовани икономически да правят инвестиции при втория вариант, защото така получават повече гаранции.

Следователно, твърдението на правителството, че с въвеждането на плосък данък за бизнеса ще се стимулират нетните инвестиции и БВП ще нарасне, са погрешни в генезиса си. БВП расте през годините, но през последния период този ръст не бе водеща функция от повишена инвестиционна активност. Основни двигатели на растежа през тези десет години бяха главно потреблението и нетният износ. В този смисъл, данъчният инструментариум е повече ефективен по отношение на преразпределянето на доходите на физическите лица, отколкото на юридическите лица. Плоският данък върху печалбата в условията на плосък данък върху доходите доведе до редица пропуснати загуби, както за бюджета под формата на монетарни ползи, така и за обществото под формата на преодоляване на редица социални несправедливости, свързани с преразпределянето на публичните средства.

4. На подобен подход ни учи икономическата теория още от възникването на макроикономикса като наука.

3.3 По отношение на сивата икономика

Сивата икономика също не се повлия от пропорционалното облагане така, както бе според очакванията от 2008 г. Според Шнайдер (2015), делът на сивата икономика в страната за 2014 г. е бил 31% от БВП, докато за 2015 г. той е бил 30,6%. През 2016 г. и 2017 г. той остава на нива от около 30%, при ежегодно нарастващ БВП. Въпреки минималното понижаване през последните 3 години, в абсолютно изражение делът на сивата икономика нараства всяка година, поради ръста на БВП с темпове от над 3% на годишна база. От друга страна, в периода преди 2008 г. делът на неформалната икономика се понижаваше от 35,9% до 32,1% от БВП, след което започва повишение с локален максимум през 2010г, последвано от плавно понижение. Много страни с прогресивно облагане притежават значително по-нисък дял на неформалната икономика. Оказва се, че в условията на прогресивно облагане делът на сивата икономика намалява с много по-големи темпове, докато при наличие на плосък данък този дял остава или относително статичен или нараства с леки темпове. **Следователно, плоският данък не допринесе по никакъв начин в борбата на държавата със сивата икономика⁵. Това на практика елиминира и един от основните мотиви за въвеждането на пропорционална скала на облагане.**

В крайна сметка, пропорционалното облагане на ДДФЮЛ и ниските данъчни норми не успяха да намалят дела на сивата икономика, да повишат данъчните приходи, да намалят неравенството и да стимулират икономическата активност. Едва след 2013 г. се забелязва намаляване на дела на неформалната икономика, но това се дължи по-скоро на активната правителствена политика в тази посока.

5. Русия въвежда през 2001 г. 13% плосък данък, но този опит е по-скоро лош и доказва, че плоският данък и ниският размер на данъчната норма сами по себе си не са стимул за преодоляване на сивата икономика (за повече информация - Миланов и МакГий, 2015).

3.4 По отношение на неравенствата

Когато се оценява ефектът от данъчната система върху неравенствата в България несъмнено трябва да се разгледа и коефициентът на Джини⁶. Приложение 4 представя динамиката на този коефициент за страните от ЕС27 (без Великобритания) за периода 2008 – 2017 г. Периодът съвпада с действащия плосък данък в България. Видно от данните, могат да се направят следните констатации:

- Коефициентът на Джини се е увеличил с 4,3 процентни пункта (п.п.) за периода след въвеждането на плоския данък в България до днес. За сравнение, в целия ЕС27 това е най-високото нарастване за този период спрямо която и да е друга държава.
- На второ място по този показател е Люксембург с 3,3 п.п. ръст за целия период, следван от Кипър (3,1 п.п.), Унгария (2,9 п.п.), Литва (2,5 п.п.), Швеция (2,5 п.п.).
- В 13 държави от ЕС се наблюдава значително подобрение в коефициента на Джини.
- В същото време, България е единствената страна с коефициент на Джини по-висок от 40% (40,2%).

Доказателство за нарастване на неравенствата в България в условията на плосък данък може да се открие и в структурата на депозитите на домакинствата. Статистическата справка в БНБ (Приложение 6) показва следната структура на потребителските спестявания през последните няколко години:

- При общо 9,7 млн. депозити към юни 2018 г. 6,1 млн. от тях са на стойност до 1000 лв. В същото време, стойността на депозитите до 1000 лв. е едва 940 млн. лв., което е 1,9% от

стойността на всички спестявания. Казано по друг начин, 63% от всички депозити на домакинствата съдържат в себе си едва 1,9% от стойността на общите спестявания.

- На следващо място е важно да се отчете, че спестяванията до 1000 лв. през годините поетапно намаляват. За целия период спестяванията до 1000 лв. са намалели с около 1 милион. Това говори, че спестяванията на хората с ниски доходи намаляват всяка следваща година, което е логично и предвид нарастващото неравенство в обществото.
- Още по-силно са изразени неравенствата, когато се погледнат спестяванията до 5000 лв. Около 8 млн. депозити (от общо 9,7млн.) са на стойност до 5000 лв. Това са приблизително 82% от всички депозити. Тези 82% генерират едва 9,9% от стойността на всички спестявания.
- В същото време, по-малко от 3% от всички депозити събират в себе си 47% от стойността на всички спестявания.

Споменатите съотношения представляват тенденции, които имат изключително негативен характер. Доказателство за това са данните за предходните няколко години в Приложение 6. Не е необходима подробната им интерпретация, защото те съвсем ясно и точно очертават тенденцията в структурата на спестяванията на домакинствата през последните години.

На този фон, Приложение 7 представя стойността на депозитите на домакинствата в периода 2008–2018 г., точно в условията на пропорционално облагане. Видно от данните, спестяванията са нараснали 2,2 пъти или спестяванията през 2008 г. представляват едва 44% от спестяванията, които домакинствата са генерирали към юни 2018 г. В структурен разрез се констатира, че този ръст не се дължи на нарастване на спестяванията на нискодоходните групи, а това говори за нарастващо неравенство сред обществото. Това нарастване може да се види както чрез

6. Коефициентът на Джини се използва за статистическа характеристика на разпределенията на благата в едно общество, т.е. на (паричната) разликата между благосъстоянието на бедните и богатите в едно общество. Приема се че той изразява тяхната „неравномерност“ като стойността 0 показва пълна еквивалентност или равнопоставеност, а стойност 100 - абсолютната ѝ липса.

структурата на спестяванията, така и чрез коефициента на Джини, и чрез доклада на Евростат за неравенствата в България (SILC), който твърди, че разликата между дохода на 20-те процента най-богати българи и 20-те процента най-бедни нараства от 7,7 пъти през 2016 г. до 8,2 пъти през 2017 г.

Като цяло, след въвеждането на 10%-ната данъчна норма за двата вида данък се наблюдава отстъпление при анализирани индикатори. Може да се окаже, че тази структура на данъците не е част от решението, а е част от проблема на икономиката ни⁷.

Динамични структурни промени - какво показват данните?

- ✓ Делът на преките данъци към приходната част в бюджета преди 2008 г. е бил средно 24,1%.
- ✓ Делът на преките данъци към приходната част в бюджета след 2008 г. е средно 19,1%.
- ✓ Делът на всички косвени данъци към приходната част на бюджета преди 2008 г. е средно 38,7%.
- ✓ Делът на всички косвени данъци към приходната част на бюджета след 2008 г. е 51,0%.

Основният извод - структурата на данъчните приходи **прехвърля данъчната тежест върху косвените данъци** (най-силно върху ДДС), които пък са обект на плащане от цялото общество. Изхождайки от идеята, че пределната полезност на парите за по-бедните хора е по-висока, то и тяхното потребление на стоки, обложени с ДДС, е по-голямо. **В този смисъл, те са обект на двойно облагане и се отнема несправедливо част от дохода им заради сгрешената система.**

7. Именно неравенството в разпределението на доходите и богатството се адресира все по-често и отчетливо като проблем (Пикети, 2014). Данните на Евростат и тези на Харвард показват, че има тенденция на нарастване на неравенството в разпределението на доходите през 2015 г. и 2016 г. **Особено отчетливо тази тенденция се изразява в страни с плосък данък, каквато е именно България.**

Полученият ефект в крайна сметка е обратен на очакванията и мотивите, заради които бе прието пропорционалното облагане преди години. Ситуацията е още по-неблагоприятна за труда (нискодоходните и среднодоходните групи от него), когато към данъчната тежест се добавят и социално-осигурителните вноски, имайки предвид тяхното прогресивно нарастване през последните години за сметка повече на домакинствата и по-малко на работодателите (*Приложение 2*). Общата данъчна и социално осигурителна тежест зависи от измененията на двата ѝ основни компонента.

Изменения в данъчното натоварване

В *Приложение 1* е представена динамиката на общите данъчни приходи в бюджета, приходите от ДДС, приходите от ДДФЛ и динамиката на БВП по текущи цени в периода 2000 – 2016 г. Няколко много важни тенденции могат да се открият на базата на тази статистика:

* Постъпленията от ДДС, ДДФЛ и общите приходи от данъци нарастват, и като абсолютна стойност, и като темп на изменение. Приходите от ДДС растат по-бързо от темпа на изменение на БВП. Това подсказва, че все повече средства се изземват по косвен път от нискодоходните групи, с цел преразпределяне чрез публична политика. Това потенциално намалява общия разполагаем доход на домакинствата, които разполагат с ниски доходи, защото тяхната пределна полезност на парите е много по-висока, отколкото на хората с високи доходи. Хората с по-високи доходи не изразходват цялата сума от дохода си и предпочитат една част от тях да отиде за спестявания. По този начин те не просто декларират отложено плащане, но и не плащат ДДС върху потенциалните стоки, които биха потребили при различна пределна полезност (**среден ръст на БВП по текущи цени за периода – 8,04%, среден ръст на приходите от ДДС за периода – 9,43%**). Икономическата логика ясно говори, че когато приходите от ДДС в Държавния бюджет нарастват по-бързо от ръста на БВП, то е налице налагане на допълнителна данъчна тежест и то върху хората с

по-ниски доходи. Това потенциално би могло да стимулира и ръста на спестяванията.

* Предходното допускане е валидно при относително равномерно разпределение на добавената стойност в икономиката. В България подобно нещо не е факт и точно затова изразяваме предположение, че ситуацията е още по-негативна и реалният разполагаем доход на домакинствата е намалял още повече, вследствие от провежданата данъчна политика по отношение на косвените данъци.

*** Средният ръст на приходите от ДДФЛ е 7,97% за периода, но ръстът на ДДФЛ преди кризата е бил около 15%, докато след кризата той е едва 0,9%** (измерени чрез верижен индекс). Ситуацията е подобна и при ръста на приходите от всички данъци. Преди кризата средният ръст е 15,3%, докато след кризата той е 3,33%. За целия период средният ръст е 8,57%. Това е поредното доказателство за неефективността на плоския данък по отношение на неговия принос към държавния бюджет.

* Приходите от данъците като процент от БВП през годините почти не се променят. Това означава, че като цяло няма осезаема промяна преди и след въвеждането на плоския данък по отношение на тази зависимост. Въпреки това – преди кризата данъчните приходи в бюджета като процент от БВП са средно в размер на 21,37%, докато след 2008 г. средният дял е 20,04%, което е намаление, макар и минимално. Това е още едно доказателство за факта, че плоският данък не подобри по никакъв начин това съотношение.

* Комбинирайки предходната зависимост с нарастващия дял на ДДС и неговата зависимост с ръста на БВП, може да се заключи, че в структурен план тази тежест се е изместила също върху потребителите, защото БВП нарасна над 3 пъти за период от 16 години (*Приложение 1*), съответно и съвсем други стойности стоят зад процентните съотношения към днешна дата. Ситуацията е сходна и при приходите от ДДФЛ като дял от БВП.

По отношение на това, което теорията и това, което показва емпириката (*Приложение 1*) – може да се твърди, че **голяма част от приходната част в бюджета, която идва от данъци, се плаща от онази част от обществото, която се намира от долната лява страна на „кривата на Лоренц“⁸ (хората с ниски доходи).**

Изменения в социално-осигурителната тежест

На този фон, *Приложение 2* в настоящия анализ представя динамиката на фактическите осигурителни вноски, платени от работодателя и от домакинствата в периода 2000 – 2016 г. След съответните преизчисления на абсолютните стойности на коефициентите за всяка година, могат да се направят следните по-важни изводи, които имат отношение към данъчната система:

* Фактическите осигурителни вноски и за работодателите, и за домакинствата нарастват за периода 2000 – 2016 г. **Темпът на прираст на годишна база е осезаемо по-висок при домакинствата.** Среден ръст за домакинствата за целия период – 10,86%. Среден ръст на фактическите осигуровки за сметка на работодателите за периода – 4,26%. Това говори за допълнителна данъчна тежест за върху работниците, защото динамиката на техния ръст е повече от два пъти по-висока.

* Делът на осигурителните вноски за сметка на домакинствата в общия дял на всички нетни осигурителни вноски нараства през годините и достига от едва 20,4% през 2000 г. до 39,80% към края на 2016 г. Това е ясно доказателство за прехвърляне на осигурителна тежест към домакинствата и облекчаване на бизнеса.

* В същото време делът на осигурителните вноски, които работодателят прави като дял от общите такива, намалява през годините и достига до 60,2% общ дял при 79,6% през 2000 г.

8. Кривата на Лоренц е графично представяне на разпределението на доходите или на богатството. Тя е разработена от Макс Лоренц през 1905 г. за представяне на неравенството в разпределението на богатството в една икономика.

* За периода е отчетен повече от 2 пъти ръст на нетните осигурителни вноски, но съотношението като принос в крайното число е променено осезаемо, като по-голяма част от тази осигурителна тежест е прехвърлена към домакинствата.

Структурните изменения в крайна сметка формираха един данъчно-осигурителен модел, който при наличието на плосък данък върху доходите и максимален осигурителен доход, фактически предизвиква значителна регресия в данъчно-осигурителната тежест в диапазона след размера на максималния осигурителен доход.

4. Общи заключения

Плоският данък се базира на опростена схема и неговото изчисляване не затруднява особено както данъкоплатците, така и данъчната администрация. Благодарение на тази „фискална иновация“ се предполага разширяване на данъчната основа, което бе и една от целите на реформата.

Безспорно обаче, въвеждането на плосък данък без необлагаем минимум облагодателства високодоходните групи, като им предостави допълнителен ресурс от лични доходи, който те да ползват по свое усмотрение на практика отмени традиционното за ЕС задължение на заможните слоеве да поемат по-висок дял/принос в държавния бюджет, с което да подпомагат сектора на публичните услуги и социалните разходи на държавата. В тази връзка съвременната социология отбелязва раждането на един нов поведенчески феномен – социален сепаратизъм, който убива средната класа и води до материална депривация все по-нарастващ слой от населението.

Намали се делът на преките данъци като източник на постъпления в държавния бюджет, а сеувеличиха тежестите по линия на косвените данъци – главно ДДС. Подобна схема на вторично разпределение е във вреда на да-

нъкоплатците от обедняващата средна класа, работещите бедни и уязвимите групи. Поради посочените по-горе причини плоският данък задълбочи неравенствата и от „очакван стимул“ той се превърна в „спирачка на пазарната конкуренция и растежа“.

Вместо очакваното пренасочване на част от освободения ресурс, притежаван от високодоходните групи и компаниите, към инвестиции в нови работни места, се получи обратен ефект – свиване на деловата активност и заетостта, бърз, но в същото време силно дебалансиран ръст на депозитите и спестяванията, липса на свеж ресурс за съживяване на икономиката и за достигане на нейния потенциал.

Противно на очакванията, плоският данък не допринесе за ограничаване на сивата икономика и практиката за укриване на данъци. Реалните ПЧИ със значим икономически и социален ефект, които се вливат в България, са крайно недостатъчни. За сметка на това се появиха чуждестранни компании, търсещи различни форми и начини (вкл. регистриране не дружества – пощенски кутии) за заобиколяне на националните данъчни регулации.

Въвеждането на плосък данък е в дисонанс с практиките и препоръките на международните финансови институции и ЕК за антикризисни стратегии. МВФ още през 2006-2007 г. призна, че експериментът „плосък данък“ се е провалил и препоръча внимателно връщане към прогресивна скала. ЕК апелира за хармонизация на данъчните системи в ЕС, имайки предвид главно ограничаването на неолибералните практики в новите членове на общността, вкл. и България.

Ако България се стреми към реална конвергенция в рамките на ЕС28 по отношение на икономически растеж, работни заплати и обществено благосъстояние, то поддържането на пропорционална скала на облагане не е решение и не подкрепя по никакъв начин пътя, по който страната ни е поела. В основата на европейския кохезионен процес е солидарността на държавите членки и в този контекст

„данъчната конкуренция от изток“ надхвърля етичните норми на Съюза.

Не на последно място, трябва да отбележим поражението, което нанесе плоският данък върху данъчната култура на българите. Омагьосаният кръг между „плащането на ниски данъци – слаб достъп и ниско качество на публичните услуги – съзнателно участие в сивата икономика“ се превърна в типично български феномен. Много по-лесно и безпроблемно изглежда от днешна гледна точка въвеждането на плосък данък в сравнение с обратния път и връщането към прогресивна система.

В крайна сметка, КНСБ е на мнение, че данъчна реформа трябва да се прави по време на възходяща икономическа конюнктура, каквато имаме в момента. Данъчни реформи преди и по време на криза (както през 2008 г.) няма как да дадат очаквания ефект, който е бил предварително заявен с въвеждането на плоския данък. Допълнителни вътрешни и външни фактори засилиха негативните последици от действието му, а самият плосък данък се превърна в актуален нерешен проблем на действащото данъчно законодателство, на подоходната и социалната политика в страната.

Нарастването на неравенствата е може би именно най-яркото доказателство за неефективността от гледна точка на преразпределителната функция на фискалната политика в условията на плосък данък. Сведения за данъчни реформи по време на икономически подем могат да се открият в редица теоретични и емпирични изследвания в тази област. Следователно, практиката препоръчва точно обратното на това, което бе направено в България през 2008 г. КНСБ смята, че икономическата логика и атмосфера предполага промяна на данъчната система именно във фазата на икономическия цикъл, в която се намира България в момента. **В този смисъл, равносметката показва, че сегашната данъчна система е неефективна и е наложително нейното преосмисляне, допълване или дори промяна.**

5. Предложения на КНСБ

На база представените международни сравнителни данни и анализа на плоския данък конкретно върху икономиката на България, може да се обобщи, че той е неефективен и не постигна целите, заради които бе въведен. Следователно е необходимо преосмисляне и промяна на настоящата система на данъчно облагане. В този дух, **Конфедерацията на независимите синдикати в България предлага промяна на настоящата данъчна система със следните характеристики:**

- 1) Въвеждане на необлагаем минимум, равен на минималната работна заплата, която е установена за страната;

Мотив: По този начин ще бъдат освободени от данък нискодоходните групи и техният разполагаем месечен доход ще нарасне. Структурата на депозитите, която бе разгледана вече, показва че целият допълнителен разполагаем доход най-вероятно ще бъде изразходван за потребление, което ще има мултипликативен ефект, както за икономическия растеж, така и за приходите в бюджета под формата на ДДС. КНСБ смята, че тази мярка стимулира както реалната икономика, така и фискалната политика. Като се отчетат всички монетарни и немонетарни ползи от тази мярка, КНСБ счита, че нетната загуба за държавния бюджет ще бъде приемлива и относително малка на фона на бюджет от над 40 млрд. лв. КНСБ смята, че тази мярка е в унисон и с конкретни препоръки на ЕК към България за намаляване на неравенствата и борба със сивата икономика.

- 2) Данъчната основа за лица с доходи по-високи от установената МРЗ да се определя след приспадане на минималната работна заплата и остатъкът да бъде облаган с данъчна ставка от 10%. Подобен пример е показан в *Приложение 5*. По този начин се предлага не напълно премахване на плоския данък, а занижаване на неговата тежест върху хората от всички доходни групи.

- 3) Повишаване на максималния осигурителен доход от 2600 лв. на 3000 лв. на първо време, тъй като той е замразен вече доста години а работните заплати и като цяло икономиката не спират да се развиват.
- 4) След първоначалното увеличение на МОД, постепенно нарастване на неговата стойност до 10 пъти установената МРЗ за страната.

Емпиричните данни, с които разполага статистиката, позволяват да се твърди, че при въвеждането на тези промени ще бъде осигурен допълнителен годишен доход на всеки работещ в размер средно на 672лв. (Приложение 5 и Приложение 5.1) в зависимост от неговата конкретна работна заплата. Това би повишило вътрешното търсене и потреблението на домакинствата, което пък, от своя страна, би имало мултипликативен ефект за стимулирането на икономиката и спираловиден ръст, както на производителността, така и на равнището на заплащане в България. Според КНСБ, промяната в данъчната система по този начин би пред-

извикала процес на още по-ускорена конвергенция на българските заплати към средноевропейските и би направило българския бизнес много по-конкурентоспособен на международните пазари.

Общото намаляване на данъчното облагане на труда и редуцираните приходи на бюджета от този източник би следвало да се компенсират с въвеждането на данък върху финансовите трансакции, с облагане на депозитите и спестяванията над определен размер, с увеличен размер на данъка върху второ жилище и други недвижими имоти и други подобни мерки и инструменти, които в известна степен биха допринесли за намаляване на растящите неравенства. Освен това, намаляването на приходите в държавния бюджет означава увеличаване на приходите за гражданите и съответно по-високо потребление. До голяма степен това увеличено потребление би компенсирало загубите за бюджета под формата на допълнителна добавена стойност, по-висок икономически растеж и ускорен ръст на доходите на работещите.

Литература

Пешев, П., Беев, И. (2016). Анализ на пропорционалното данъчно облагане в България, Университет за национално и световно стопанство

Peshev, P. (2015). Analysis of the Wealth Inequality Dynamics in Bulgaria: Different Approach. Issue 4

Piketty, Th. (2014). Capital in the Twenty-First Century. The Belknap Press of Harvard University Press

Schneider, Fr. (2015). Size and Development of the Shadow Economy of 31 European and 5 OECD Countries from 2003 to 2015: Different Developments. Department of Economics, Johannes Kepler University

Giertz, S. (2008). How does the Elasticity of Taxable Income Affect Economic Efficiency and Tax Revenues and what implication does this have for Tax Policy moving forward. American Enterprise Institute for Public Policy Research, pp. 36 – 42

Heritage Foundation Backgrounder. (2004). The Laffer Curve: Past, Present and Future, issue 1765

База данни на Българска Народна Банка – БНБ

База данни на Национален Статистически Институт – НСИ

База данни на Световна Банка - СБ

База данни на Международен Валутен Фонд – МВФ

База данни на ЕВРОСТАТ

Министерство на финансите – Бюджетни архиви

Приложения

Приложение 1: Общи данъчни приходи, приходи от ДДС и ДДФЛ и динамика на БВП за периода 2000 – 2016 г.

Година	БВП	ДДС - по- стъпле- ния	ДДФЛ - по- стъпле- ния	Прихо- ди от данъци - общо	БВП (изме- нение)	ДДС (изме- нение)	ДДФЛ - Прихо- ди (%)	Прихо- ди от данъци - общо - изм.	Приходи от данъ- ци като % от БВП	Приходи от ДДФЛ като % от БВП
2000	27928	2282,06	1843,2	5671,8						6,60
2001	30751	2553,0	2226,7	6350,3	10,11	11,87	20,81	11,96	20,65	7,24
2002	33806	2426,1	2044,0	6283,9	9,94	-4,97	-8,21	-1,05	18,59	6,05
2003	36357	3090,2	2119,6	7416,3	7,54	27,37	3,70	18,02	20,40	5,83
2004	40886	3927,4	2260,5	8877,0	12,46	27,09	6,65	19,69	21,71	5,53
2005	46651	4650,0	2089,9	9799,2	14,10	18,40	-7,55	10,39	21,01	4,48
2006	53219	5544,3	2442,9	11609,0	14,08	19,23	16,89	18,47	21,81	4,59
2007	63464	6239,5	4560,1	15045,6	19,25	12,54	86,67	29,60	23,71	7,19
2008	72756	7553,8	4208,1	16794,4	14,64	21,06	-7,72	11,62	23,08	5,78
2009	72986	6172,6	3790,2	14442,9	0,32	-18,28	-9,93	-14,00	19,79	5,19
2010	74771	6452,4	3559,2	14352,2	2,45	4,53	-6,09	-0,63	19,19	4,76
2011	80759	6574,7	3617,3	14942,2	8,01	1,89	1,63	4,11	18,50	4,48
2012	82040	7370,5	3741,1	16211,0	1,59	12,10	3,42	8,49	19,76	4,56
2013	82166	7623,9	4069,2	16973,8	0,15	3,44	8,77	4,71	20,66	4,95
2014	83634	7451,2	4400,0	17072,3	1,79	-2,27	8,13	0,58	20,41	5,26
2015	88571	7939,5	4663,0	18650,6	5,90	6,55	5,98	9,24	21,06	5,26
2016	94130	8639,0	4868,8	19740,5	6,28	8,81	4,42	5,84	20,97	5,17

Източник: НСИ, Държавен бюджет на Република България – Архив (Министерство на финансите) и преизчисления на автора – (абсолютните стойности на числата са в млн. лв.). Данните са сравними, защото всички са взети в текущи цени при еднаква основа, която не взема предвид ИПЦ.

Приложение 2: Динамика на фактическите осигурителни вноски за сметка на работодателите и домакинствата в периода 2000 – 2016 г.

Година	Фактически осигурителни вноски за сметка на работодателите (1) (млн. лв.)	Фактически осигурителни вноски за сметка на домакинствата (2) (млн.лв.)	(3) Нетни осигурителни вноски - общо (1) + (2)	% изменение (1)	% изменение (2)	(1) като % от (3)	(2) като % от (3)
2000	2362,0	605,7	2967,72			79,59	20,41
2001	2326,9	648,7	2975,55	-1,49	7,09	78,20	21,80
2002	2411,2	764,2	3175,43	3,63	17,81	75,93	24,07
2003	2827,4	864,8	3692,20	17,26	13,17	76,58	23,42
2004	3094,8	984,7	4079,50	9,46	13,86	75,86	24,14
2005	3154,7	1265,5	4420,28	1,94	28,52	71,37	28,63
2006	2921,6	1375,2	4296,83	-7,39	8,66	68,00	32,00
2007	3336,7	1553,6	4890,28	14,21	12,97	68,23	31,77
2008	3336,6	2056,0	5392,65	0,00	32,34	61,87	38,13
2009	3174,8	2098,3	5273,07	-4,85	2,06	60,21	39,79
2010	3174,4	1795,4	4969,80	-0,01	-14,44	63,87	36,13
2011	3484,3	1932,7	5417,00	9,76	7,65	64,32	35,68
2012	3291,8	2304,3	5596,03	-5,53	19,23	58,82	41,18
2013	3702,0	2414,0	6116,03	12,46	4,76	60,53	39,47
2014	3974,8	2600,5	6575,34	7,37	7,73	60,45	39,55
2015	4190,3	2775,4	6965,72	5,42	6,72	60,16	39,84
2016	4436,8	2932,7	7369,54	5,88	5,67	60,20	39,80

Източник: НСИ и изчисления на автора (абсолютните стойности на числата са в млн. лв.)

Приложение 3: Данъчни системи в Европа

Страна	Плосък данък	Прогресивен данък	Необлагаем минимум	Данък печалба
България	ДА	НЕ	НЕ	10%
Украйна	ДА	НЕ	НЕ	18%
Турция	НЕ	ДА	НЕ	20%
Словения	НЕ	ДА	НЕ	19%
Словакия	НЕ	ДА	ДА	22%
Сърбия	НЕ	ДА	НЕ	15%
Румъния	ДА	НЕ	НЕ	10%
Полша	НЕ	ДА	ДА	19%
Великобритания	НЕ	ДА	НЕ	19%
Швейцария	НЕ	ДА	ДА	17,90%
Швеция	НЕ	ДА	НЕ	22%
Испания	НЕ	ДА	ДА	25%
Португалия	НЕ	ДА	НЕ	23%
Норвегия	НЕ	ДА	ДА	23%
Нидерландия	НЕ	ДА	НЕ	25%
Черна гора	НЕ	ДА	НЕ	9%
Молдова	НЕ	ДА	НЕ	12%
Малта	НЕ	ДА	ДА	10%
Македония	ДА	НЕ	НЕ	10%
Люксембург	НЕ	ДА	НЕ	29%
Литва	НЕ	ДА	НЕ	15%
Лихтенщайн	НЕ	ДА	НЕ	12.5%
Латвия	ДА	НЕ	НЕ	20%
Италия	НЕ	ДА	НЕ	28%
Ирландия	НЕ	ДА	НЕ	12.5%
Исландия	НЕ	ДА	ДА	20%
Гърция	НЕ	ДА	НЕ	29%
Германия	НЕ	ДА	НЕ	29.6%
Франция	НЕ	ДА	ДА	15%
Финландия	НЕ	ДА	НЕ	20%
Естония	ДА	НЕ	НЕ	20%
Дания	НЕ	ДА	НЕ	22%
Чехия	НЕ	ДА	НЕ	19%
Кипър	НЕ	ДА	ДА	12.5%
Хърватия	НЕ	ДА	НЕ	12%
Босна	НЕ	ДА	НЕ	10%
Белгия	НЕ	ДА	НЕ	33.99%
Беларус	НЕ	ДА	НЕ	18%
Австрия	НЕ	ДА	ДА	25%
Албания	НЕ	ДА	ДА	15%

Източник: МВФ, Световна банка и национални статистики на съответните държави (данните са актуални към януари 2018 г.)

Приложение 4: Коефициент на Джини в ЕС – 27 (без Великобритания) за периода 2008 – 2017 г.

КОЕФИЦИЕНТ НА ДЖИНИ - ЕС										
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
ЕС - 27	31,0	30,6	30,5	30,8	30,5	30,5	31,0	31,0	30,8	
Еврозона	30,5	30,3	30,3	30,6	30,5	30,7	31,0	30,8	30,7	
Белгия	27,5	26,4	26,6	26,3	26,5	25,9	25,9	26,2	26,3	26,0
България	35,9	33,4	33,2	35,0	33,6	35,4	35,4	37,0	37,7	40,2
Чешка Република	24,7	25,1	24,9	25,2	24,9	24,6	25,1	25,0	25,1	24,5
Дания	25,1	26,9	26,9	26,6	26,5	26,8	27,7	27,4	27,7	27,6
Германия	30,2	29,1	29,3	29,0	28,3	29,7	30,7	30,1	29,5	
Естония	30,9	31,4	31,3	31,9	32,5	32,9	35,6	34,8	32,7	
Ирландия	29,9	28,8	30,7	29,8	30,5	30,7	31,1	29,8	29,5	
Гърция	33,4	33,1	32,9	33,5	34,3	34,4	34,5	34,2	34,3	33,4
Испания	32,4	32,9	33,5	34,0	34,2	33,7	34,7	34,6	34,5	34,1
Франция	29,8	29,9	29,8	30,8	30,5	30,1	29,2	29,2	29,3	
Хърватия	:	:	31,6	31,2	30,9	30,9	30,2	30,4	29,8	
Италия	31,2	31,8	31,7	32,5	32,4	32,8	32,4	32,4	33,1	
Кипър	29,0	29,5	30,1	29,2	31,0	32,4	34,8	33,6	32,1	
Латвия	37,5	37,5	35,9	35,1	35,7	35,2	35,5	35,4	34,5	34,5
Литва	34,5	35,9	37,0	33,0	32,0	34,6	35,0	37,9	37,0	
Люксембург	27,7	29,2	27,9	27,2	28,0	30,4	28,7	28,5	31,0	
Унгария	25,2	24,7	24,1	26,9	27,2	28,3	28,6	28,2	28,2	28,1
Малта	28,1	27,4	28,6	27,2	27,1	27,9	27,7	28,1	28,5	28,3
Нидерландия	27,6	27,2	25,5	25,8	25,4	25,1	26,2	26,7	26,9	
Австрия	27,7	27,5	28,3	27,4	27,6	27,0	27,6	27,2	27,2	27,9
Полша	32,0	31,4	31,1	31,1	30,9	30,7	30,8	30,6	29,8	
Португалия	35,8	35,4	33,7	34,2	34,5	34,2	34,5	34,0	33,9	
Румъния	35,9	34,5	33,5	33,5	34,0	34,6	35,0	37,4	34,7	35,1
Словения	23,4	22,7	23,8	23,8	23,7	24,4	25,0	24,5	24,4	23,7
Словакия	23,7	24,8	25,9	25,7	25,3	24,2	26,1	23,7	24,3	
Финландия	26,3	25,9	25,4	25,8	25,9	25,4	25,6	25,2	25,4	25,3
Швеция	25,1	26,3	25,5	26,0	26,0	26,0	26,9	26,7	27,6	

Източник: Евростат (2018)

Приложение 5: Ефект за гражданите от предложението на КНСБ за въвеждане на необлагаем минимум равен на установената МРЗ за страната и вдигане на максималният осигурителен доход на ниво 3000 лв.

	Работна заплата (лв.)	Общо осигурителни вноски (лв.)	ДДФЛ (лв.)	Обща данъчно- осигурителна тежест	Нетен доход (лв.)
Сегашен вариант при 10% плосък данък	560	77,17	48,28	125,45	434,55
	750	103,35	64,67	168,02	581,99
	1000	137,80	86,22	224,02	775,98
	1250	172,25	107,78	280,03	969,98
	1500	206,70	129,33	336,03	1163,97
	1750	241,15	150,89	392,04	1357,97
	2000	275,60	172,44	448,04	1551,96
	2250	310,05	194,00	504,05	1745,96
	2600	358,28	224,17	582,45	2017,55
	2800	358,28	244,17	602,45	2197,55
	3000	358,28	264,17	622,45	2377,55
При предложение на КНСБ - необлагаем минимум = МРЗ и максимален осигурителен доход = 3000 лв.	560	77,17	0,00	77,17	482,83
	750	103,35	8,67	112,02	637,99
	1000	137,80	30,22	168,02	831,98
	1250	172,25	51,78	224,03	1025,98
	1500	206,70	73,33	280,03	1219,97
	1750	241,15	94,89	336,04	1413,97
	2000	275,60	116,44	392,04	1607,96
	2250	310,05	138,00	448,05	1801,96
	2600	358,28	168,17	526,45	2073,55
	2800	385,84	185,42	571,26	2228,74
	3000	413,40	202,66	616,06	2383,94

Източник: НСИ и авторови изчисления

Приложение 5.1.Ефект за гражданите от предложението на КНСБ за въвеждане на необлагаем минимум равен на установената МРЗ за страната и вдигане на максималният осигурителен доход на ниво 3000 лв. (годишен разчет)

Годишна работна заплата (лв.)	Работна заплата на месец	Сегашен вариант - годишен размер на ДДФЛ	При необлагаем минимум - размер на ДДФЛ на година	Разлика
6720	560	579,40	0,00	579,40
9000	750	775,98	103,98	672,00
12000	1000	1034,64	362,64	672,00
15000	1250	1293,30	621,30	672,00
18000	1500	1551,96	879,96	672,00
21000	1750	1810,62	1138,62	672,00
24000	2000	2069,28	1397,28	672,00
27000	2250	2327,94	1655,94	672,00
31200	2600	2690,06	2018,06	672,00
33600	2800	2930,06	2224,99	705,07
36000	3000	3170,06	2431,92	738,14

Източник: НСИ и авторови изчисления

Приложение 6: Структура на депозитите на домакинствата и НТООД за периода 2015 – юни 2018 г.

Депозити на домакинствата и НТООД								
	2018 (юни)		2017		2016		2015	
	Брой депозити	хил. лв	Брой депозити	хил. лв	Брой депозити	хил. лв	Брой депозити	хил. лв
до 1000 лв.	6 145 743	947 372	6 424 357	985 987	6 923 704	999 048	7 372 952	1 030 860
над 1000 до 2500 лв.	1 046 304	1 730 378	1 066 308	1 752 577	1 058 810	1 751 321	1 074 788	1 774 708
над 2500 до 5000 лв.	744 626	2 691 141	753 320	2 717 372	748 487	2 712 442	745 298	2 698 836
над 5000 до 10 000 лв.	726 396	5 126 839	721 790	5 084 199	705 506	4 999 076	685 643	4 857 718
над 10 000 до 20 000 лв.	534 538	7 409 066	526 035	7 290 550	504 297	7 002 966	475 854	6 615 751
над 20 000 до 30 000 лв.	203 551	4 893 724	197 717	4 754 934	187 075	4 508 866	173 975	4 199 222
над 30 000 до 40 000 лв.	103 031	3 533 747	99 739	3 419 070	93 162	3 206 693	85 830	2 957 763
над 40 000 до 50 000 лв.	61 313	2 719 494	59 465	2 638 049	55 119	2 449 693	50 840	2 262 920
над 50 000 до 100 000 лв.	114 419	7 805 911	109 952	7 512 694	102 893	7 041 468	94 949	6 512 304
над 100 000 до 200 000 лв.	47 776	6 671 303	45 431	6 353 694	42 316	5 940 728	38 771	5 435 901
над 200 000 до 500 000 лв.	8 919	2 453 044	8 456	2 331 221	7 435	2 049 265	6 392	1 763 035
над 500 000 лв. до 1 000 000 лв.	1 442	991 244	1 386	955 671	1231	854 767	1 146	796 610
над 1 000 000 лв.	826	2 043 596	833	2 030 879	762	1 860 714	680	1 680 043
Общо	9 738 884	49 016 859	10 014 789	47 826 897	10 430 788	45 377 047	10 807 118	42 585 671
% спрямо общата сума (разпределение)								
	2018 (юни)		2017		2016		2015	
	Брой депозити	хил. лв	Брой депозити	хил. лв	Брой депозити	хил. лв	Брой депозити	хил. лв
до 1000 лв.	63,11	1,93	64,15	2,06	66,38	2,20	68,22	2,42
над 1000 до 2500 лв.	10,74	3,53	10,65	3,66	10,15	3,86	9,95	4,17
над 2500 до 5000 лв.	7,65	5,49	7,52	5,68	7,18	5,98	6,90	6,34
над 5000 до 10 000 лв.	7,46	10,46	7,21	10,63	6,76	11,02	6,34	11,41
над 10 000 до 20 000 лв.	5,49	15,12	5,25	15,24	4,83	15,43	4,40	15,54
над 20 000 до 30 000 лв.	2,09	9,98	1,97	9,94	1,79	9,94	1,61	9,86
над 30 000 до 40 000 лв.	1,06	7,21	1,00	7,15	0,89	7,07	0,79	6,95
над 40 000 до 50 000 лв.	0,63	5,55	0,59	5,52	0,53	5,40	0,47	5,31
над 50 000 до 100 000 лв.	1,17	15,92	1,10	15,71	0,99	15,52	0,88	15,29
над 100 000 до 200 000 лв.	0,49	13,61	0,45	13,28	0,41	13,09	0,36	12,76
над 200 000 до 500 000 лв.	0,09	5,00	0,08	4,87	0,07	4,52	0,06	4,14
над 500 000 лв. до 1 000 000 лв.	0,01	2,02	0,01	2,00	0,01	1,88	0,01	1,87
над 1 000 000 лв.	0,01	4,17	0,01	4,25	0,01	4,10	0,01	3,95
Общо	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Източник: БНБ

Приложение 7: Стойност на депозитите на домакинствата и НТООД за периода 2008 – 2018 г.

Година	Стойност на депозитите на домакинствата (хил.лв.)
2008	21 956 396
2009	24 339 570
2010	27 344 645
2011	30 887 302
2012	34 502 527
2013	37 699 275
2014	39 266 130
2015	42 585 671
2016	45 377 047
2017	47 826 897
2018	49 016 859

Източник: БНБ

Списък с таблици и приложения

Таблица 1: Преки инвестиции в България в периода януари-април 2017г. и януари-април 2018 г.

Таблица 2: Преки чуждестранни инвестиции в България 2010 – 2017 г.

Приложение 1: Общи данъчни приходи. Приходи от ДДС и ДДФЛ. Динамика на БВП за периода 2000 – 2016 г.

Приложение 2: Динамика на фактическите осигурителни вноски за сметка на работодателите и домакинствата в периода 2000 – 2016 г.

Приложение 3: Данъчни системи в Европа

Приложение 4: Коефициент на Джини в ЕС – 27 (без Великобритания) за периода 2008 – 2017 г.

Приложение 5: Ефект за гражданите от предложението на КНСБ за въвеждане на необлагаем минимум, равен на установената МРЗ за страната и вдигане на максималния осигурителен доход на ниво 3000 лв.

Приложение 5.1: Ефект за гражданите от предложението на КНСБ за въвеждане на необлагаем минимум, равен на установената МРЗ за страната и вдигане на максималния осигурителен доход на ниво 3000 лв. (годишен разчет)

Приложение 6: Структура на депозитите на домакинствата и НТООД за периода 2015 – юни 2018 г.

Приложение 7: Стойност на депозитите на домакинствата и НТООД за периода 2008 – 2018 г.

Списък с използвани съкращения

АСЕАН – Асоциация на страните от Югоизточна Азия

БНБ – Българска народна

БВП – Брутен вътрешен продукт

ДДФЛ – Данък върху доходите на физическите лица

ДДЮЛ – Данък върху доходите на юридическите лица

ДДФЮЛ – Данък върху доходите на физическите и юридическите лица

ДДС – Данък добавена стойност

ЕС – Европейски съюз

КНСБ – Конфедерация на независимите синдикати в България

МРЗ – Минимална работна заплата

НАФТА – Северноамериканско споразумение за свободна търговия

НТООД – Нетърговски организации, обслужващи домакинствата

ОАЕ – Обединени Арабски Емирства

ПЧИ – Преки чуждестранни инвестиции

ЦИЕ – Централна и Източна Европа

За авторите:

Пламен Димитров е доктор по икономика, президент на Конфедерация на независимите синдикати в България (КНСБ).

Любослав Костов е икономически анализатор в Института за социални и синдикални изследвания на КНСБ.

Издател

Фондация Фридрих Еберт | Бюро България
Ул. Княз Борис I 97 | 1000 София | България

Отговорен редактор:
Хелене Кортлендер | Директор, ФФЕ, Бюро България
тел.: +359 2 980 8747 | факс: +359 2 980 2438
<http://www.fes-bulgaria.org>

Заявки:
office@fes.bg

Използването с търговска цел на всички, издадени от Фондация Фридрих Еберт (ФФЕ) публикации, не е позволено без писменото съгласие на ФФЕ.